

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ГОД. IV, БР. 7
ШТИП, 2019

VOL. IV, NO 7
STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 4, Бр. 7
Штип, 2019

Vol. 4, No 7
Stip, 2019

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA

Tole Belcev, Goce Delcev University, N. Macedonia

Nina Daskalovska, Goce Delcev University, N. Macedonia

Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation

Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation

Georgeta Rata, Banat University, Romania

Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania

Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia

Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia

Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary

Éva Bús, University of Pannonia, Hungary

Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey

Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey

Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria

Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria

Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India

Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India

Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom

Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom

Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic

Jean-Marc Vercrey, Artois University, French Republic

Regula Busin, Switzerland

Natale Fioretto, University of Perugia, Italy

Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, С. Македонија

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, N. Macedonia

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

13 ПРЕДГОВОР

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Namita Subiotto, editor of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

17 Александра Лазаревска, Виолета Јанушева

ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО НОВИНАРСКИОТ ПОТСТИЛ
НА МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Aleksandra Lazarevska, Violeta Janusheva

THE FOREIGN AND THE LOANWORDS IN THE JOURNALISTIC
SUBSTYLE OF THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE

27 Tuba Uzun

UYGUR DÖNEMİ ESERLERİNDE DUYGUSAL YAKINLAŞMA VE
UZAKLAŞMA GÖSTERGELERİ (FİLLER)

Tuba Uzun

SIGNS OF INTIMACY AND DISAGREEMENT IN TEXTS OF
UYGHUR PERIOD

35 Julian Vasseur

EMPHASE ET EXPRESSIVITÉ DANS LES ÉCHANGES
CONVERSATIONNELS BILINGUES NÉPALI-ANGLAIS

Julian Vasseur

EMPHASIS AND EXPRESSIVITY IN THE DAILY SPEECH
OF NEPALI-ENGLISH BILINGUALS

47 Constantin Ntiranyibagira

LA LEXICALISATION INTRAVERBALE DES FORMES TRANSITIVES
EN KIRUNDI. CAS DES AFFIXES RÉFLÉCHI ET APPLICATIF

Constantin Ntiranyibagira

INTRA-VERBAL LEXICALIZATION OF TRANSITIVE FORMS IN
KIRUNDI. THE CASE OF REFLEXIVE AND APPLICATIVE AFFIXES

55 Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGIE DES PRÉFIXES EN FRANÇAIS

Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGY OF PREFIXES IN FRENCH

65 Наџи Селими
ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА ВО ДИЈАСПОРАТА – ИСТРАЖУВАЊЕ
СПРОВЕДЕНО КАЈ ДЕЦАТА СО МАКЕДОНСКО ПОТЕКЛО ВО
ШВАЈЦАРИЈА
Naxhi Selimi
CULTURAL FACTORS IN LANGUAGE LEARNING – A STUDY ON
CHILDREN OF MACEDONIAN ORIGIN IN SWITZERLAND

77 Марија Соколова
СПОРЕДБЕНА АНАЛИЗА НА ИСТИ СТИМУЛУСИ ОД
МАКЕДОНСКИОТ АСОЦИЈАТИВЕН РЕЧНИК СО ДРУГИ
АСОЦИЈАТИВНИ РЕЧНИЦИ
Marija Sokolova
COMPARED ANALYSIS OF THE SAME STIMULUS FROM THE
MACEDONIAN ASSOCIATIVE DICTIONARY WITH OTHER
ASSOCIATIVE DICTIONARY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

89 Danijela Kostadinović
SYMBOLISM AND MUSICAL ASPECTS OF WIND IN THE SHORT
STORY “ZURLO’S MOST BEAUTIFUL DAY” BY ZHIVKO CHINGO

97 Konan Koffi Syntor
ACTION DANS LA RESACA DE JUAN MARSÉ, QUELLES
ATTRIBUTIONS AUX PERSONNAGES ?
Konan Koffi Syntor
ACTION IN LA RESACA BY JUAN MARSÉ, WHAT ATTRIBUTIONS
TO THE CHARACTERS?

111 Марија Ѓорѓиева Димова
„ОНТОЛОШКИ СКАНДАЛ“: ИГРИТЕ СО ГРАНИЦИТЕ ПОМЕЃУ
СВЕТОВИТЕ И ТЕКСТОВИТЕ
Marija Gjorgjieva Dimova
“ONTOLOGICAL SCANDAL”: GAMES WITH BOUNDARIES BETWEEN
WORLDS AND TEXTS

123 Даниела Андоновска-Трајковска
ХРОНОТОПИТЕ ВО ПЕШНАТА „МИКЕЛАНЏЕЛО“ ОД БОРЧЕ ПАНОВ
Daniela Andonovska-Trajkovska
THE CHRONOTOPES IN BORCHE PANOV’S LYRICAL POEM TITLED
“MICHELANGELO”

- 137 Maguette Dieng**
LA GUERRE EN AFGHANISTAN DANS MUSICA PARA FEOS DE
LORENZO SILVA : ENTRE DENONCIATION ET HOMMAGE
Maguette Dieng
THE WAR IN AFGHANISTAN IN "MUSICA PARA FEOS" BY
LORENZO SILVA: BETWEEN DENUNCIATION AND TRIBUTE
- 151 Ben Hamou Malak**
LANGUE ET THÉÂTRALITE DANS UN CAPTIF AMOUREUX DE
JEAN GENET
Ben Hamou Malak
LANGUAGE AND THEATRICALITY IN UN CAPTIF AMOUREUX
BY JEAN GENET
- 161 Samia Boudaa**
EFFET DE PALIMPSESTE DANS LE ROMAN LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRERES SCHILLER DE BOUALEM SANSAL
Samia Boudaa
EFFECT OF PALIMPSEST IN THE NOVEL LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRÈRES SCHILLER BY BOUALEM SANSAL
- 171 Славчо Ковилоски**
НАСЛЕДНИЧКАТА НА ХОМЕР: ДАФИНА ОД СЕЛО ПРОСЕНИК,
СЕРСКО
Slavcho Koviloski
SUCCESOR OF HOMER: DAFINA FROM THE VILLAGE OF PROSENIK,
SERRES AREA
- 183 Марија Леонтиќ**
ПОЕТСКИОТ ВИД ГАЗЕЛ ВО РАМКИТЕ НА ОСМАНЛИНСКАТА
ДИВАНСКА КНИЖЕВНОСТ
Marija Leontik
THE POETIC TYPE GAZEL IN THE OTTOMAN DIVAN LITERATURE
- 195 Rabie Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA İŞTİP YÖRESİNİN YÖRÜK MASALLARINDA
FORMEL UNSURLAR
Rabie Rushid
THE FORMAL ELEMENTS RESEARCH OF YORUKS TALE
- 203 Славица Урумова-Марковска**
ДОМОТ КАКО ТРАДИЦИЈА ВО РАСКАЗИТЕ НА МАЏУНКОВ
Slavica Urumova–Markovska
HOME AS A TRADITION IN THE STORIES OF MADZUNKOV

- 213 Danijela Mišić**
HEMINGWAY'S MAN IN STRUGGLE WITH THE SEA AND HIMSELF

КУЛТУРА / CULTURE

- 221 Стојанче Костов**
„ТЕШКОТО“ – СИНОНИМ ЗА ТЕШКО ОРО ОД ТИПОТ НА „ЛЕСНОТО“
Stojance Kostov
THE DANCE TESHKOTO (THE HARD ONE) – A SYNONYMUS OF A
HARD DANCE FROM THE TYPE OF LESNOTO (THE EASY ONE)

- 229 Катерина Деспот, Екатерина Намичева, Михаил Намичев**
ВЛИЈАНИЕТО НА МЕБЕЛОТ ВРЗ КУЛТУРОЛОШКИОТ АСПЕКТ НА
СТАНБЕНИОТ ПРОСТОР ВО ПРВАТА ПОЛОВИНА НА 20 ВЕК
Katerina Despot, Ekaterina Namiceva, Mihail Namicev
CULTURAL ASPECT IN THE APPLICATION OF FURNITURE IN THE
INTERIORS OF SKOPJE'S PALACES FROM THE FIRST HALF OF THE 20TH
CENTURY

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 241 Silvana Neshkovska**
THE “WELFARE” OF ENGLISH COLLOCATIONS AT THE HANDS OF
MACEDONIAN STUDENTS OF ENGLISH

- 251 Veronika Kareva**
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ENGLISH TEACHERS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 263 Лидија Тантуровска**
ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ЗА ЈАЗИЧНИТЕ ГРЕШКИ ПО
МОРФОЛОГИЈА КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ОД МАРИЈА ГРКОВА
Lidija Tanturovska
DOCTORAL DISSERTATION OF MORPHOLOGICAL ERRORS MADE BY
STUDENTS IN PRIMARY EDUCATION BY MARIJA GRKOVA

- 273 Ранко Младеноски**
ЗНАЧЕЊЕТО НА КНИЖЕВНИОТ ТЕКСТ КАКО ПРОЦЕС
Ranko Mladenoski
SIGNIFICANCE OF THE LITERARY TEXT AS A PROCESS

287 ДОДАТОК / APPENDIX

ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Ми претставува чест да бидам член на меѓународниот Уредувачки одбор на „Палимпсест“, меѓународно списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања, иницирано и формирано на Филолошкиот факултет во Штип пред три години, а ми претставува и особена чест да учествувам со предговор за седмиот број.

Од првата година па до сега списанието излегува редовно во два броја годишно со широк спектар на трудови од сите предвидени рубрики („Јазик“, „Книжевност“, „Култура“, „Методика на наставата“, „Прикази“), со автори од разни земји и од различни истражувачки профили. Објавувањето на списанието во електронска форма е многу важно, бидејќи овозможува побрза дистрибуција и отворен пристап, а со тоа и поширок круг на читателска публика како и поголеми можности за примена на резултатите од објавените трудови.

Во „Палимпсест“ бр. 7 има 25 трудови (12 оригинални научни трудови, 10 стручни трудови, 1 прегледен труд и 2 приказа) на автори од единаесет држави и тоа Македонија, Турција, Франција, Бурунди, Бенин, Швајцарија, Србија, Брегот на Слоновата Коска, Сенегал, Мароко, Алжир, напишани на македонски, англиски, француски и турски јазик. Трудовите ги пополнуваат сите рубрики на списанието. Квантитативно доминираат трудовите од рубриката „Книжевност“ (вкупно 12, а во нив се истражуваат дела на класици и на современи македонски, руски, турски, шпански, француски, алжирски, американски автори, како и народното творештво), следува рубриката „Јазик“ со 7 статии (истражувања од областа на следниве јазици: македонски, турски, француски, непалски, кирунди), 2 статии се посветени на културолошки истражувања (за етнокоролошките карактеристики на ората Тешкото и Лесното и за влијанието на мебелот врз културолошкиот аспект на станбениот простор во првата половина на 20 век во Скопје), 2 статии се од областа на методиката на наставата по англиски јазик, а списанието завршува со рецензијата за докторската дисертација за јазичните грешки поврзани со менливите зборови во македонскиот јазик кај учениците во основното образование од Марија Гркова и со освртот кон научно-литературната монографија на Венко Андоновски за книжевниот текст како процес.

Им честитам и им благодарам на авторите и на сите јазични редактори, рецензенти и соуредници за нивниот придонес кон оформувањето на седмиот број на списанието „Палимпсест“ на кое му посакувам што повеќе читатели!

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

I am honoured to be a member of the International Editorial Board of “Palimpsest”, an international journal for linguistic, literary and cultural research, initiated and established three years ago at the Faculty of Philology in Stip. It is also a great privilege to participate with the foreword of the seventh issue.

From the first year until now, the journal has been published twice a year on a regular basis, with a wide range of papers covering all of the sections (Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews), created by authors from many different countries and various research profiles. Publishing a journal in electronic form is quite significant because it enables faster distribution and open access, thus enabling a wider circle of readership and greater opportunities for applying the results of the published papers.

In the 7th issue of “Palimpsest” there are 25 papers (twelve original scientific papers, ten theoretical papers, one review paper and two book reviews) by authors from eleven countries: Macedonia, Turkey, France, Burundi, Benin, Switzerland, Serbia, Ivory Coast, Senegal, Morocco, and Algeria, written in Macedonian, English, French and Turkish. The papers cover all the sections of the journal. The biggest number of papers belong to the Literature section (a total of twelve papers in which classical and contemporary Macedonian, Russian, Turkish, Spanish, French, and Algerian authors as well as folk arts are the subject of research), followed by seven papers in the “Language” section (with research conducted in the following languages: Macedonian, Turkish, French, Nepalese, Kirundi), two papers are dedicated to the cultural research (on the ethnocoreological characteristics of the folk dances “Teshkoto” and “Lesnoto” and the influence of furniture on the cultural aspect of housing space in the first half of the 20th century in Skopje), two papers are in the field of English language teaching methodology, and finally the journal concludes with a review of the doctoral dissertation on language errors related to inflected words in the Macedonian language among elementary school students by Maria Grkova as well as a review of the literary monograph written by Venko Andonovski on the literary texts as a process.

I congratulate and express my gratitude to all the authors and language editors, reviewers and co-editors for their contribution to the creation of the seventh issue of “Palimpsest”, wishing them a wider readership.

Namita Subiotta, *Editor of “Palimpsest”*

КУЛТУРА

CULTURE

„ТЕШКОТО“ – СИНОНИМ ЗА ТЕШКО ОРО ОД ТИПОТ НА „ЛЕСНОТО“

Стојанче Костов

Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопје
stole_kostov88@yahoo.com

Апстракт: Зошто *Тешкото* како синоним за оро од типот на *Лесното*? Колку и да звучи парадоксално, сепак, постојат одредени показатели кои укажуваат и можат да го поткрепат ваквото тврдење. Во овој текст ќе се осврнеме на некои од тие показатели како што се етнокоролошки карактеристики на *Тешкото* и *Лесното*, структурата на игроорниот образец, стилот и начинот на изведба на ората. Исто така, ќе се обидеме да направиме и паралели помеѓу двете ора преку кои ќе се обидеме да го разјасниме споменатиот феномен.

Клучни зборови: *тешко оро, лесно оро, структура на игроорен образец, стил на изведба.*

Феноменот *тешко оро* од типот на *Лесното* е доста интересен за истражување и анализирање, не само кога станува збор за мијачкото оро *Тешкото* туку и за преостанатите ора кои го носат овој назив. Но, во текстот најмногу ќе се осврнеме токму на мијачкото оро *Тешкото*, како и *Лесното* од кое, всушност, со текот на времето произлегува *Тешкото*. Двете крајности на *тешко* и *лесно* кои, сепак, се спојуваат во едно оро се доста интересни за истражување и заслужуваат поголемо внимание, па затоа во текстот ќе биде направен обид да се разјаснат некои параметри кои ги поврзуваат двете крајности.

Тешкото оро

Во потесна смисла на значењето, *Тешкото* е назив за едно од највпечатливите ора зачувани во рамките на македонските фолклорни традиции. До средината на XX век се играло главно во рамките на мијачката етнографска група Галичник, Гари, Лазарополе. Димоски во своите истражувања подвлекува дека Мијациите, преку начинот на изведба на ората, го почитуваат кодексот на патријархатот, каде што жените играат одделени од мажите, во посебен полукруг. Елегантното, бавно и грациозно играње се главните специфики во изведбата на ората кај мијачката жена, додека машките ора се карактеризираат со цврстина и сложеност во королошките елементи. (Димоски, 1996, стр. 281).

Тешкото е машко оро кое се изведува во придружба на тапан и зурли, според некои информации за Петровден и другите локални празници кога во

регионот кој го споменавме претходно се одржувале и свадбите. Од средината на минатиот век е започнат процесот на негово организирано зачувување, реализиран преку пренесување, обука и изведба во фолклорните ансамбли. Благодарение на овој процес, наспроти губењето на автентичниот контекст, зачувани се основните обележја на *Тешкото*.

Според некои претпоставки, се смета дека ороото потекнува од 19 век, но сепак ова се само претпоставки за кои нема пишан материјал. За него во 20 век пишуваат голем број автори, но како еден од првите записи за ова ороо наоѓаме во истражувањата на сестрите Јанковиќ во триесеттите години. Во нивната трета книга, во еден дел се осврнуваат на настаните во 1938 година на фестивалот за народни песни и ора во Белград и успешната турнеја низ поранешната Југославија на играорци од Лазарополе. (Јанковиќ, 1938, стр. 301). Тие посветуваат внимание на начинот на играње на лазарополците кој го опишуваат на следниов начин: „Лазарополскиот начин на играње покажува дека лазарополците уметнички ја доживуваат секоја поединост на играта и кај нив секое движење има своја психолошка оправданост. Нивната постепена трансформација во играта, необичната енергија во изразот и скоро потресната длабочина во толкувањето на играта, на публиката делуваа неодоливо“. (Јанковиќ, 1938, стр. 302). Несомнено е дека преку овој опис даваат една реална слика на изведбата на *Тешкото*, но и генерално го прикажуваат стилот на играњето на лазарополците. Анализирајќи ги записите од минатото може да се каже дека, всушност, *Тешкото* ороо го создале токму тие. Ова може да се потврди со еден запис од Блаже Смилески кој вели дека од сите Мијаци, најнадарени за ороо биле лазаровците. Таа вродена надареност и мајсторство за игра, како и психолошките и карактерни особини на лазаровците во однос на сите преостанати Мијаци, најсликовито може да се согледа преку следниов исказ: „Печалбарите¹ што минуваат по патот треба да се слушаат за што муабетат. Ако зборуваат за домаќинлак, за тоа кој колку спечалил, колку овци има намера да купи, тоа се галичани. Ако водат учен разговор, тоа се тресончани. Ако темата на муабетот им е алкохолот и жените се гарчани. Ако, пак, зборуваат за невести, убави девојки и притоа се договараат како ќе го играат Тешкото на празникот кој се приближува, тоа се лазаровци. Галичаните се приврзани повеќе кон песната. За ороото поголеми мајстори се играорците од Лазарополе“. (Смилевски, 2006, стр. 22).

Според многумина автори, ороото *Тешкото* е едно од најпрепознатливите македонски ора. За него може да се каже дека со текот на годините станува своевиден бренд преку кој се препознава синонимот за македонско ороо. Авторите Тодевски и Палчевски истакнуваат дека тоа е ороо коешто го отсликува некогашниот живот и историско-социјалните прилики, не само на жителите на печалбарскиот регион на Мијачијата, туку се поистоветува и со вековните социјални неправди, мечтаење и борба на Македонецот за слобода. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 27). Самото име на ороото, кореолошките стапки, движењата, визуелниот израз на изведувачите, пискотот на зурлите, ритамот на ударите на тапанот и постапно развојната

¹ Се мисли на Мијациите печалбари.

динамика, од рубато до брзо разиграно темпо, всушност, ја симболизираат тешкотијата на ороото. Кога зборуваме за тешкотија, мислиме на начинот на изведбата и стилот на *Тешкото*, за кое се смета дека не можел да го игра секој. Кореографската содржина на ороото е доста комплексна и бара максимална концентрација, издржливост, исклучителна способност, играорна вештина и особена емотивност на играорците. *Тешкото* одиграно технички, без емотивна доживеаност на ороводецот и другите играорци, нема да ја возбуди публиката, а тоа ќе се почувствува уште на самиот почеток на изведбата. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 27).

Во поглед на кореографската содржина на *Тешкото*, треба да се посвети поголемо внимание, па затоа во понатамошниот дел од текстот подетално ќе ја објасниме. Авторите Палчевски и Тодевски даваат еден детален опис за ова оро при што истакнуваат дека *Тешкото* е исклучително бавно со крајно одмерени чекори. Ороото започнува со подготвителни стапки и движења кои како да манифестираат испитување на тлото на кое се игра. Додека се движат играорците во бавно темпо на почетокот рацете се спуштени долу, сè до оној момент кога започнуваат чекорењата и балансите со колената. Тогаш рацете постепено се креваат горе во позиција каде левата рака е подадена, а десната свиена во лактот. Ваквиот начин на држење за раце е типичен за Мијаците кои го практикувале играјќи ги и другите ора. Понатаму, крајно еластичниот чекор и мекиот баланс на колената со кој се протега дури и до рацете се елементи преку кои доаѓа до израз извонредно сложената и суптилна кореографија на играта. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 29). Ороото се развива како процес и постепено се градира сè додека не се изведат последните стапки и движења, а секоја стапка, секој чекор и секое движење на телото претставуваат единство во комплексноста на содржината на ороото. Подеднакво возбудуваат стамените стапки, балансите, клековите на една нога, свиена друга нога на коленото, пируетите и предавањето на марамчето и водството од еден на друг играорец. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 30). Како еден највозвишен момент во целото оро се смета качувањето на ороводецот на тапанот. Наизменичното газење и балансирање на полустапалото, односно на прстите со едната, па со другата нога, клековите на една нога со прекрстување на другата нога на коленото и праметнувањето во форма на полукруг преку главата на тапанцијата, се кореографски елементи од ороото кои подеднакво го креваат адреналинот на ороводецот, соиграчите, на тапанцијата и секако на публиката. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 30). Многу автори, меѓу кои и Тодевски и Палчевски, качувањето на тапанот го сметаат за кулминацијата на сета тешкотија што со векови го тиштела Македонецот.² Завршниот дел од ороото се одвива во постепено забрзување на ритамот, со клекови, со вртења и со предавањето на шамивчето од еден на друг играорец.

² Многу автори тешкиот печалбарски живот на Мијаците, но и животот под турско ропство, го гледаат низ призмата на *Тешкото*. Не смее да се заборави легендарната песна *Тешкото* од Блаже Конески кој добил инспирација да ја напише гледајќи го ова оро.

Кај лазоровците, во однос на изведбата на орот, постоеле извесни правила кои ги потенцира Смилевски, како на пример дека само ороводецот изведува итроштини, клекнува или се врти, го забрзува или го забавува темпото на орот, што значи дека ороводецот е централната фигура во орот. (Смилевски, 2006, стр. 23). Тој држи шамиче во десната рака со кое на преостанатите играорци им дава знаци за секоја промена на играорен образец, за секое вртење, за клекнување на една нога, за слободни вртења, за качување на тапанот, за завршување на орот. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 28). Ороводецот некогаш бил тој којшто си дозволувал да ја креира играта, да изведува стапки, движења и фигури, па дури на крајот од играта со нога да го нагази тапанцијата. Оваа појава, според кажувањата на Дојчин Матевски,³ била пред војната кога само ороводецот во завршниот дел од орот се вртел. Ороводецот задолжително поседувал голема вештина за импровизација на бавните движења кои бараат голема моќ и координација во играњето. (Дунун, Вишински, 1995, стр. 60).

Како следно правило е дека и жените во Лазарополе можеле да го играат ова оро што, пак, значи дека не било исклучително само машка игра. Но, играњето на жените секогаш било во втор план, односно дека жените секогаш се фаќале во вториот дел од полукругот или во моментот кога орот се забрзува. Нормално е дека не ги изведувале сите сложени играорни елементи како мажите, туку само играле еден основен игроорен образец. Ова го отсликува патријархајниот начин на изведба на ората воопшто кај сите Мијаци, не само кај лазоровците. Еден значаен податок говори дека во орот нема предност ни една невеста затоа што не важело правилото на убавината, богатството на носијата, социјалниот статус или, пак, умешноста во играњето. Единствено правило кое било специфично само за жените од Лазарополе е редоследот на свршувачката, така што прва на орот е невестата која е свршена прва таа година и така сè по ред. Свршениците, пак, немале пристап до орот, тие можеле само да гледаат. И не одблизу, туку од прозорците на околните куќи. Постарите невести имале право да се фаќаат (со посредство на свекрвата) во орот на кое било место. (Смилевски, 2006, стр. 24).

Понатаму во однос на правилата ќе се задржиме на еден податок кој вели дека играорецот од Лазарополе никогаш не се качил на тапан. Качувањето на тапан било лична креација на Спире Жикоски – Јариче, брат на познатиот Рафе Жикоски⁴ и негов придонес во дефинитивното формирање на *Тешкото*. (Смилевски, 2006, 25). За ова зборуваат и авторите Дунин и

³ Дојчин Матевски станал ороводец на *Тешкото* во Танец и останал сè до неговото пензионирање во 1973 година. Матевски веќе бил признат од сестрите Јанковиќ како талентиран играорец од новата генерација во нивната книга *Народне игре IV*. Тој прв пат го заиграл *Тешкото* во Лазарополе како единаесетгодишник со неколку мажи од неговата фамилија. Таму продолжил да игра со преостанатите од Лазарополе и со нив настапил во Брисел. (Јанковиќ, 1948, стр. 63).

⁴ Рафе Жикоски се смета за еден од првите ороводци на *Тешкото* во лазарополската играорна група, подоцна и во Ансамблот за народни игри и песни на Македonoја „Танец“. Во филмот на „Вардар филм“ од 1948 година каде се игра ова оро, Рафе Жикоски е ороводец, а до него е Дојчин Матевски.

Вишински кои истакнуваат дека тапаните во Лазарополе биле многу големи и ороводецот можел да се наведнува или качува само на музичарите додека тие му свиреле во клекната положба. (Дунун, Вишински, 1995, стр. 60). Според сознанијата на Чаусидис, качувањето на тапанот не било интегрален дел од орот, туку манифестација која се случувала во моменти кога ороводецот ќе се најдел во посебна емотивна и инспиративна состојба. (Чаусидис, 2009, стр. 69). Тој, исто така, додава дека стоењето на ороводецот на една нога, како поза, го означува тежнењето за одвојување од земјата – со една нога е на земја, а со другата над неа и така стоејќи на едната нога тој бавно се поткрева и спушта што сугерира на некакво тежнење за скок или постепено одделување од земјата, односно од тапанот поставен на неа.⁵ Во однос на качувањето на тапанот, Тодевски и Палчевски истакнуваат дека овој елемент за прв пат е вметнат во Ансамблот *Танец*, за настапот на Светскиот фолклорен фестивал во Ланголен, Велика Британија во 1950 година. Двајцата автори го сметаат овој елемент за надградба на орот и со него како сценски израз *Тешкото* добива примеси на сценска постановка. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 28).

Како што е од големо значење *Тешкото* да го води одличен играорец, така е значајно и тапанцијата да биде на негово ниво. Како што посочуваат Тодевски и Палчевски, меѓу актерите и познавачите на оваа материја се вели дека секој играорец не може да биде ороводец на *Тешкото* и дека секој тапанција не може да тапа на ова оро. Најпознати и најавтентични ороводци на *Тешкото* се лазоровците Рафе и Спиро Жиковски, кого го споменавме претходно, а со најдолг стаж бил Дојчин Матевски. (Тодевски, Палчевски, 2013, стр. 29).

Според Смилески, уште едно правило е неизоставен дел од ова оро, а тоа е дека изразот на лицата кај сите играорци е сериозен и никој не се смее, како да сакаат со тоа да кажат дека играта, а преку неа и настаните што ги соопштуваат се многу сериозни. (Смилевски, 2006, стр. 25).

Дунин и Вишински истакнуваат дека имицот на *Тешкото* надвор од Македонија е оној што го игра *Танец*. Најчесто синоним за македонско оро е сликата на *Тешкото* – оро во кое за рака се фатени неколку играорци со капчиња на главите и со напред крената нога. Ороводецот е клекнат на тапанот на едната нога. Оваа слика на *Тешкото* се смета за традиционално оро што малку се изменило со текот на времето. (Дунин, Вишински, 1995, стр. 60).

Лесното

Орот *Лесното* за прв пат во литературата се сретнува кај сестрите Јанковиќ и тоа во нивната прва книга, *Народне игре I*, каде што е претставено како оро кое потекнува од Западна Македонија, поточно од етничкиот предел Мала Река, Мијаци, кое се играло најчесто во селата Лазарополе и Галичник. Овде сретнуваме обид методски да се образложи целокупниот игроорен

⁵ Чаусидис ги анализира *Тешкото* и тапанот во еден шаманистички контекст во неговиот труд: Барабан и "тешко оро" - анализ мифо-символичного и обрядового значення, *Народна творчість та етнографія: Македонский специвипуск*, Київ, 3/2009, 68-79.

образец на споменатото оро кое е запишано во 3/4 такт. Орот е од мешовит карактер кое го играат мажи и жени при што се држат под пазувите, а ороводецот одвреме навреме во текот на орот се пушта и изведува вртешка во место на десната страна. (Јанковиќ, 1934, стр. 9). Во продолжение ќе искористиме еден цитат од Блаже Смилевски кој вели: „Тешкото немаше да се роди, да созрее, ако пред тоа на просторите на кои живеат Мијаците, во селата на Малореканскиот предел не се играа Лесното, Чивте Чамче, а особено Манукот. Од чекорите на овие ора е создадено Тешкото“ (Смилевски, 2006, стр. 22). Од овој исказ јасно може да се воочи дека *Тешкото* било создадено од некое друго оро, односно од *Лесното* и еволуирало со текот на времето. Исказот на Смилевски може да се поткрепи со ставот на Елзи Дунин која, исто така, посочува дека *Тешкото* е, всушност, бавна верзија на *Лесното* при што брзите стапки од *Лесното* се играат бавно. (Дунин, Вишински, 1995, стр. 61).

Според истражувањата за архетиповите на ората на балканските простори, *Лесното оро*, со структура на игроорен образец две стапки во десно и една во лево, претставува едно од најархаичните типови на ора кое опстојувало во минатото, а жилаво опстојува и денес. Самиот назив на орот ни укажува на тоа дека се игра лесно, без многу напрегање, без некоја особена виртуозност, без балансирања потскоци и други комплексни елементи. Орот било општо прифатливо и можел да го игра секој затоа што можел секој да го научи, па дури и оние кои не биле многу талентирани за игра. Овој тип е застапен насекаде низ Македонија и се сретнува под најразлични називи, а најпопуларен назив е *Правото* со 7/8 такт (3+2+2) кој е карактеристичен за македонското поднебје. Значајно е да се напомене дека ова оро во минатото се среќавало со повеќе називи и егзистирало речиси во сите игроорни подрачја на Македонија, секако со идентичен игроорен образец, но со извесни разлики во инструменталната придружба и метро-ритмичката структура.⁶ Ова оро е неизоставен дел од денешните свадби и веселби, од што може да се констатира дека и во денешното модерно општество едно традиционално оро, кога станува збор за структурата на игроорниот образец, наоѓа примена и сè уште опстојува.

Заклучок

Според досега извршената анализа, можеме да донесеме неколку заклучоци. *Тешкото* оро кое претставува синоним за македонско оро е, всушност, тешко поради неговата комплексна етнокореолошка содржина, поради бавните движења, клековите, вртешките, клекнувањето на една нога, качувањето на тапанот на ороводецот, односно според комплексноста на игроорните елементи. Исто така, за тешко се смета и поради тоа што многу автори го поврзуваат со тешкиот и мачниот печалбарски живот на Мијаците, но и на Македонците воопшто под турското ропство. Од друга страна, пак,

⁶ За сличностите и разликите на лесните ора како и конкретно за орот *Лесното* види повеќе во: Стојанче Костов (2018). Типот на лесните ора во Србија и во Македонија, *Врските меѓу Р. Македонија и Р. Србија низ вековите и денес*, Зборник на трудови од Меѓународна научна конференција за меѓународните и интеркултурните релации, стр. 637-641. Битола: Конзулат на Р. Србија во Р. Македонија.

Тешкото е од типот на *Лесното* според структурата на игроорниот образец, чија основа е едноставна, но со текот на времето се надградувала.

Може да се претпостави дека еволуцијата на *Лесното* во *Тешкото* била долготрајна, односно се случувала во подолг временски период, иако за такво нешто не успеавме да најдеме конкретни записи. Исто така, можеме да дадеме една претпоставка дека надградбата се одвивала постапно и дека ороводците биле тие кои го надградиле орот, кое го знаеме денес како *Тешкото*, да дојде до ваков стадиум. Индивидуалната креација и инвентивност на играорецот е пресудна за соодавањето на *Тешкото*, но исто така и колективната свест за прифаќање на одредена инвенција како и учење и пренесување на сите иновациски појави кои се вметнувале во орот. Зошто *Тешкото* било недопрено од туѓи влијанија? Се претпоставува дека неговата оригиналност и автентичност се последица на заштитеност од туѓи влијанија, во речиси недостапниот планински терен на Мијачијата. Можеби токму поради тоа *Тешкото* е неповторлив спој на физичкото и на духовното, на телото и духот, тоа е неверојатен израз на духовната експресија на еден народ, израз на уметничката дарба на народниот гениј.

Библиографија

- Димоски, М. (1996). Народните ора и орската традиција, *Етнологија на Македонците*, стр. 281-286, Скопје, МАНУ.
- Иванчиќ, Дунин, Е. Вишински, С. (1995). *Ората во Македонија – сценски дел Танец*. Скопје: АД Печатница „11 Октомври“.
- Јанковиќ Љ. и Д. (1934). *Народне игре I*. Београд: Просвета.
- Јанковиќ Љ. и Д. (1939). *Народне игре III*. Београд: Просвета.
- Јанковиќ Љ. и Д. (1948). *Народне игре IV*. Београд: Просвета.
- Костов, С. (2018). Типот на лесните ора во Србија и во Македонија, *Врските меѓу Р. Македонија и Р. Србија низ вековите и денес*, Зборник на трудови од Меѓународна научна конференција за меѓународните и интеркултурните релации, стр. 637-641, Битола, Конзулат на Р. Србија во Р. Македонија.
- Смилевски Б., (2006). *Тешкото од Лазарополе*. Скопје.
- Годевски, К. Палчевски, Б. (2013). *Танец – промотор на фолклорно-кореографска школа со национален предзнак*. Скопје: Дирекција за култура и уметност.
- Чаусидис, Н. (2009). Барабан і "тешко оро" - анализ міфо-символічного і обрядового значення, *Народна творчість та етнографія: Македонський спецвипуск*: ст. 68-79, Київ.

Stojance Kostov

Institute of folklore “Marko Cepenkov”, Skopje

The Dance Teshkoto (the hard one) – a Synonymus of a Hard Dance From the Type of Lesnoto (the easy one)

Abstract: Why *Teshkoto* (the hard one) as a synonym for a dance like *Lesnoto* (the easy one)? No matter how paradoxical it sounds, there are certain indicators that indicate and can support this claim. In this text we will look at some of these indicators, such as ethnochoreological features of *Teshkoto* and *Lesnoto*, the structure of the dance pattern, the style and the manner of performing the dance. We will also try to make a comparison between the two dances through which we will try to clarify the mentioned phenomenon.

Keywords: *hard dance, easy dance, structure of a dance pattern, performance style.*

ГОД. IV
БР. 7

ПАЛІМШЕСТ

PALIMPSEST

VOL. IV
NO 7